

PREMIUM E-JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES

Received/Makale Gelis 06.12.2022
Published /Yayınlanma 31.01.2023
Volume/Cilt (Issue/Sayı) 7(26)
ss / pp 63-71

<http://dx.doi.org/10.37242/pejoss.4357>
Research Article /Araştırma Makalesi
ISSN: 2687-5640
pejoss.editor@gmail.com

Yunus ELMACIOĞLU

<https://orcid.org/0000-0002-6106-2198>

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Bölümü, Kahramanmaraş /
TÜRKİYE

ŞER'Î VE TÜRK MEDENİ HUKUKUNDA İDDET

İDDAH IN SHAR'I TURKISH CIVIL LAW

ÖZET

İslam hukuku, tarih boyunca evlilik ve aile hayatına pek çok önem vermiştir. İnsanın huzura ereceği bir müessese olarak evlilik, tarafların karşılıklı akitleşmesiyle kurulmaktadır. Bu nedenle bu müessesenin devamlılığını sağlamak için eşlerin birbirine karşı saygı ve uyumu çok önemlidir. Fakat eşler arasında saygının yok olmasıyla birlikte evlilik temelden sarsılmaktadır. Böylece hoş olmayan sonuçlardan boşanmanın gerçekleşmesi söz konusudur. Boşanma hususu taraflara, bazı hak ve sorumluluklar yüklemektedir. Bunlardan birisi de iddet kavramıdır. Farklı hukuk sistemlerinin de konusu olan iddet gerek kadın gerek erkek için hukuki bir görev olarak bilinir.

İslam hukukunda iddet, boşanan kadının beklemesi gereken süre şeklinde tanımlanmaktadır. Kur'an ve sünnette, boşanmanın sonuçlarından olan iddetle ilgili hükümler belirtilmiştir. Hukuk sistemleri bu bağlamda iddet ile erkek ve kadına, belirli bir süre tanıyarak onlara düşünme fırsatı sunmaktadır. Bu düşünme sonrasında taraflara bu durumdan pişman olup evliliğe tekrar dönmeleri için önemli bir zaman dilimi tanınmıştır. Aksi durumda başkasıyla evlenmesi için engelin ortadan kalkması söz konusudur.

Günümüzde evliliğin sona ermesiyle kadının hamile olup olmadığı tıbben ispatlandıktan iddet beklemeye devam etmeyip ikinci evlilik yapıldığı görülmektedir. Bu durum dini ve hukuki açıdan tasvip edilmeyen bir durumdur. Çünkü iddetten maksat, nesebi korumak ve insan olgusuna gereken değeri vermektir.

Bu çalışmada, iddet ile ilgili Şer'i ve Türk Medeni Hukukun hükümleri, iddetin taraflar açısından muhtevasının ve kapsamının ne olduğu hususu detaylı şekilde irdelenmiştir. Bu konuyla ilgili her ihtimal düşünülmüş ve bu yönde hükümler verilmiştir. Ayrıca bu hükümlerle tarafların karşılıklı sorumluluklarının bitmediğini bir kez daha gözler önüne sermiştir.

Anahtar Kelimeler: İddet, Talak, Türk Medeni Hukuk, Evlilik, Boşanma, Kur'an, Sünnet.

ABSTRACT

Islamic Law has given great importance to marriage and family life throughout history. As an institution where people will find peace, marriage is established by mutual agreement between the parties. For this reason, respect and harmony between spouses are very important in order to ensure the continuity of this institution. But with the loss of respect between spouses, the marriage is shaken to its foundations. Thus, the unpleasant consequences of divorce occur. The issue of divorce imposes some rights and responsibilities on the parties. One of them is the concept of iddah. Idda, which is also the subject of different legal systems, is known as a legal duty for both men and women.

In Islamic Law, iddah is defined as the length of time that a divorced woman should wait. In the Qur'an and Sunnah, provisions regarding iddah, which is one of the consequences of divorce, are stated. In this context, legal systems provide men and women with the opportunity to think by giving them a certain period of time. After this thought, an important period of time was given to the parties to regret this situation and return to marriage again. Otherwise, the obstacle to marrying someone else is removed. Today, after the marriage is over, it is seen that the second marriage is done without continuing to wait for the iddah after it is medically proven whether the woman is pregnant or not. This is a religiously and legally unacceptable situation. Because the purpose of iddah is to protect the lineage and to give the necessary value to the human phenomenon.

In this study, the provisions of the Shari'ah and Turkish Civil Law regarding iddah, the content and scope of iddah for the parties are examined in detail. Every possibility regarding this issue has been considered and provisions have been made in this direction. In addition, it has once again revealed that the mutual responsibilities of the parties do not end with these provisions.

Keywords: Iddah, Talaq, Turkish Civil Law, Marriage, Divorce, Qur'an, Sunnah.

1. GİRİŞ

Evliliğinin sona ermesiyle söz konusu olan iddet, çeşitli hükümler ihtiva etmektedir. Şer’i ve Medenî Hukuk kavramı olarak iddet, genel anlamda kadının boşandıktan sonra tekrar evlenebilmesi için beklemesi gereken süreye karşılık gelmektedir.¹ İddet, en az evlilik ve nikâh konuları kadar önemli olup; nesebin korunması bakımından büyük önem arz etmektedir. İddet, basit bir konu olmayıp kendi içinde çeşitli hüküm ve şartlar içermektedir. Bu konu birçok âyet ve hadiste kendine yer edinmiş olup ayrıca Medenî Hukukta da sınırları ve kuralları yasalar çerçevesinde belirlenmiştir.

İslâm dini, hukuk sistemlerinde insan için olan evlilik kurumunu da göz önünde bulundurur. İslam dininin ana kaynağı olan Kur’an vahyolunmaya başlamadan önce cahiliye toplumunda evlenme, boşanma ve iddetle ilgili hükümler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra evlilik sözleşmesinin yapılmasında olduğu gibi evliliğinin sona ermesi veya erdirilmesinde de bu önemi hissettiren hukuk kuralları ortaya konularak tarafların sadece boşanmış olmalarını yeterli görmemiştir. Bu nedenle boşanma sonrası taraflara iddet sorumluluğu getirilmiştir.

Konuyla ilgili yapılan çalışmalar ışığında iddet kavramının ne derece önem taşıdığı göz önüne serilmeye çalışılmıştır. İddetin ne anlama geldiğinin, hükümlerinin, kaynaklarının, başlama ve bitiş sürelerinin üzerinde durulmuştur. Çeşitli kaynaklardan istifade edilmiş bilgiler doğrultusunda İslam Hukuku ve Türk Medenî Hukukunda iddetin nasıl bir anlama geldiği karşılık bulmuştur.

2. İDDET KAVRAMI

Boşama; “*Nikâh ile oluşan hukukî bağın çözülmesi*”² anlamına gelmektedir. Ayrıca boşama, eşlerin nikah akdi ile başlattıkları sözleşmeyi hukuk sistemlerinin getirdiği yasa ve kural çerçevesinde sona erdirmesidir. Yüce Allah (c.c.) talak eylemini tasvip etmemektedir. Hz. Peygamber bir hadisinde; “*Allah katında en sevimsiz helal talaktır.*”³ buyurmaktadır. Eşler arasında yaşanan sorunlar evliliği yaşanılmaz hale getirdiği an boşanma kaçınılmaz hal alır. Bu duruma binaen evliliğin sona ermesiyle bazı kavramlar gündeme gelebilir. Bu kavramlardan birisi de iddet kavramıdır.

İddet, evliliğin herhangi bir sebeple sona ermesi durumunda kadının yeni bir evlilik yapmadan önce beklemesi gereken süre kastedilmektedir. Bundan dolayı iddet, evliliğin sona ermesinin belli başlı sonuçlarındandır. Hukuki olduğu kadar fitrî bir eylem olarak da bilinen ve Sâmi gelenek başta olmak üzere hemen hemen bütün toplumlarda ve dinlerde rastlanan bu bekleme süresi, Kur’an ve hadiste aile hukukunun diğer konularına nispetle daha ayrıntılı biçimde ele alınmış, evliliğin sona eriş tarzına veya kadının durumuna göre farklı süre belirlemelerine gidilmiştir. Bu süre, evlenme yasağının yanı sıra değişik kesimleri yakından ilgilendiren mesken, nafaka, nesep, mirasçılık gibi birçok hak ve yükümlülük için de ölçü kabul edildiğinden bu hususta zengin bir hukuk doktrini oluşmuş, klasik dönem fıkıh literatüründe evliliğin sona ermesinin neticelerinden biri olarak “iddet” kavramı işlenmiştir.⁴

2.1. İddetin Tanımı

Boşamanın bir sonucu olarak iddet, Arapça bir kavram olup sözlük olarak, “*Bir şeyi saymak, sayılan bir şeyin miktarı, limiti ve az olsun çok olsun topluluk.*” manalarına gelir. Müfred bir kavram olan iddetin çoğulu “*ided*” şeklindedir.⁵ Bu kavram “*adedtü’ş-şey’e iddeten*” ifadesinde, *saymak*; “*Allah katında ayların sayısı (iddet) on ikidir...*” ayetinde ise *sayı* manası kastedilmektedir.⁶ “*İddet, genelde belli sayıda ay veya kar (temizlik/hayız) üzere hesap edildiği için*” bu şekilde adlandırılmıştır.⁷

İslam hukukunda iddet, iki şekilde gündeme gelir. Birincisi, boşanma durumunda nikah ile ilgili hükümlerin sona ermesi ve kadının ikinci evlilik yapabilmesi amacıyla beklemesi gereken müddeti kapsamaktadır. İkincisi ise boşanmış, kocası vefat etmiş ya da evliliği fasih yoluyla sona ermiş kadının evliliğinin sona ermesi durumunda beklenen süreyi ifade eder. Bunun yanı sıra kadın, evliliği sona ermesi veya kocanın vefat sebebiyle adetten temizlenme günlerini ya da gebelik günlerini veya dört ay on gün süre beklemesi şeklinde ifade edildiğinden dolayı bu bekleme süresine iddet adı verilmektedir.

¹ Öztürk (1989: 466).

² en- Neseî (1995: 144,145)

³ Ebu Davud ‘Talak’

⁴ Öztürk (2009: 466,470)

⁵ İbn Manzûr (1994: 281,284)

⁶ Tevbe 9/36

⁷ Durmuş (2006: 467)

İddet, kadının boşanma sonrasında evlilikten kalma izlerin silinmesi için belli bir süre beklemesi zihin sağlığı açısından önemlidir. Bu süre zarfında kadın ve erkek evlilikten kalma yaraların sarılması için yeni bir evliliğe başlanabilmesi için tarafların her açıdan hazır hale gelmeleri amaçlanmaktadır. Öte yandan iddet, nikah akdinin sona erdirdiğinden kadının beklemekle sorumlu olduğu belli bir süreyi kastetmektedir.

2.2. İddetin Önemi

Toplum için aile hayatı haiz bir öneme sahiptir. Bu sebeple aile müessesesinin başlangıcı olan evlilik de bu oranda büyük bir öneme sahiptir. Bu önem evlilik başlangıcında, sürecin içerisinde ve evlilik bitince de devam etmektedir. Özellikle evlilik bittiğinde yani boşanma sonrasında kadın için beklenilmesi gereken müddet olarak tarif edilen iddeti ön plana çıkarmaktadır. Bu müddet aslında insana verilmesi gereken değer ve boşanmanın hemen akabinde yeni bir evliliğe yelken açmanın hoş karşılanmadığını göstermektedir.

Aile hayatı için büyük önem arz eden iddet, kadınla ilgili hamilelik şüphesini sona ermesini sağlamak ve önceki evliliğin etkilerini yok etmek amacı güdülmektedir. Bu sebeple, cinsel münasebet öncesi boşamada, hamilelik şüphesi olmadığından ve buna istinaden soyun devamı noktasındaki karamsar fikirleri yok ettiğinden iddet bir gerekliliktir. Fakat burada gaye, sadece hamileliğin olup olmadığının anlaşılması değildir. Örneğin cinsel münasebet öncesinde koca vefat ederse hamilelik şüphesi olmamasına rağmen bu durumda da vefat iddeti gerekmektedir. Vefat iddetinden maksat, eşini kaybetmenin acısını yas tutarak, süslenme ve eğlenceden uzak durarak, aslında kocaya olan saygı ve vefasını göstermesinin bir göstergesidir.⁸ Malikilere göre eşi vefat etmiş kadının ölüm iddeti beklemesi gerekirken boşanma noktasında iddet beklemesi gerekmez. Örneğin, kocanın cinsel münasebet yapamayacak kadar küçük ya da hadım edilmiş ise boşanma halinde iddet gerekmezken, vefat durumunda iddet gerekmektedir.⁹ Şafii hukukçulara göre iddet boşanma sonrası beklemenin yanında Allah'ın rızasını kazanmak ve emrinin yerine getirmektir.¹⁰ Bu durumda iddetin gerekliliği aslında evlilik kurumunun saygınlığını ve şerefini koruyarak yükseltmektir.

3. KUR'AN'DA İDDET KAVRAMI

Tarih süreç içerisinde iddet, cahiliye döneminden beri var olup Kur'an'ın indirilmesiyle beraber geçerliliğini koruyan bir kavramdır. Bu kavram Kur'an, Sünnet ve icma ile sabittir. İddetin sabit oluşunu belirten ayetlere bakılacak olunursa:

*“Ey iman edenler! Mümin kadınları nikahlayıp, sonra onlara dokunmadan (cinsel ilişkide bulunmadan) kendilerini boşadığınızda, onlar üzerinde sizin sayacağınız bir iddet hakkınız yoktur...”*¹¹ ayetiyle iddet beklenilmesi konusunda cinsel ilişkinin olup olmaması şart olarak sunulmuştur. *“Kadınlarınızdan adetten kesilmiş olanlarla, henüz adet görmeyenler hususunda tereddüt ederseniz, onların iddeti üç aydır...”*¹² ayetiyle kadının adetle ilgili durumlarında üç aylık iddet süresi beklemesi gerektiği açıklanmaktadır.

Bakara Suresi 228. ayette de şöyle buyrulur kadının ay hali ve temizleme süresi kadar beklemesi gerektiğine işaret edilmiştir:

“Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç 'ay hali ve temizlenme süresi' beklerler. Eğer Allah'a ve ahiret gününe inanıyorlarsa Allah'ın rahimlerinde yarattığını saklamaları onlara helal olmaz. Kocaları, bu süre içinde barışmak isterlerse, onları geri almada (başkalarından) daha çok hak sahibidirler. Onların lehine de, aleyhlerindeki maruf hakka denk bir hak vardır. Yalnız erkekler için onlar üzerinde bir derece var. Allah Azizdir. Hakimdir.”

Diğer bir ayette ise boşanma sonrasındaki iddet durumunda kadının maddi desteğe (nafaka) ihtiyaç duyduğu belirtilmektedir:

(Boşadığınız) Kadınları, gücünüz oranında oturmakta olduğunuz yerin bir yanında oturtun, onlara 'darlık ve sıkıntıya düşürmek amacıyla' zarar vermeyin. Eğer onlar hamile iseler, yüklerini bırakıncaya (doğumlarını yapıncaya) kadar onlara nafaka verin. Şayet sizler için (çocuğu) emzirirlerse, onlara ücretlerini ödeyin. (Durum ve ilişkilerinizi) Kendi aranızda maruf

⁸ el-Kâsâni 1997: 418

⁹ Sahnûn b. Sa'id II: 37

¹⁰ en-Nevevî 1997: 208

¹¹ Ahzab 33/49.

¹² Talak 65/4.

(güzellikle ve İslam'a uygun bir tarz) üzere görüşüp-konuşun. Eğer güçlük içine girerseniz, bu durumda (çocuğu) onun (babası) için bir başkası emzirebilir.¹³

Bu yüzden erkeğin kadının hem insani hem hukuki açıdan görevi olarak kadının ihtiyaçlarını gidermesi gerekmektedir. Son ayette ise “Ey peygamber! Kadınları boşamak istediğinizde, onları iddetlerini dikkate alarak (temizlik halinde) boşayın ve iddeti sayın...”¹⁴ ifadesiyle iddetin istilahi manasına vurgu yapılarak talaktan sonra kadının iddetli sayılabileceği belirtilmiştir.

İddetin Kur'an'da sabit olduğunu belirten ayetleri yukarıda sıralanmıştır. Öte yandan Kur'an'da iddetin süresinin sabitliğini belirten bir diğer ayet de şöyledir: “İçinizden ölenlerin (geride) bıraktığı eşler, kendi kendilerine dört ay on (gün) beklerler. Bu bekleme süresi dolduğunda, artık onların kendi haklarında maruf (meşru) bir şekilde yaptıklarından dolayı size sorumluluk yoktur. Allah, işlediklerinizden haberi olandır.”¹⁵ Bu ayet doğrultusunda eşler için iddet bekleme süresi dört ay on gün olarak belirtilmiştir.

Kur'an'da iddet kavramı, doğrudan ya da dolaylı olarak geçmektedir. İddet kavramı Ahzab Suresi 49. Ayette, “Ey iman edenler! Mümin kadınlarla evlenme akdi yapıp da sonra, birleşmeden onları boşadığınızda onlar üzerinde, hesaplayıp bekleteceğiniz bir iddet hakkınız yoktur. Onları bir şeyler vererek memnun ediniz ve güzellikle boşayınız.” buyrulurken bir mümin evlendikten sonra cinsel ilişkide bulunmadan ve halvet-i sahiha öncesi karısını boşarsa, kadın için hamilelik şüphesi söz konusu olmadığından, iddet beklemesine gerek yoktur. Ayrıca Talak Suresi'nin tüm ayetlerinde ve Bakara Suresi'nin bazı ayetlerinde talak konusu geçmektedir. Belirtilen ayetlerde daha çok iddetle ilgili hükümlerden bahsetmekle birlikte toplum dengesi ve nizamı ayrıca kişilik hakları ile ilgili problemlerin çözülerek konu hakkında açıklama yapılmaktadır.¹⁶

4. SÜNNETTE İDDET KAVRAMI

İslam hukuku, gerek ayetlerde gerekse hadislerde iddet kavramına açıklık getirerek kavramla ilgili farklı bakış açılarını düzenlemiştir. Bundan dolayı, ayet ve hadislerde iddetle ilgili yorumu toplumun ve ailenin ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Hz. Peygamber kız çocuklarının diri diri gömüldüğü cahiliye döneminden, kıyamete kadar tüm insanlığa rahmet olarak gönderilen bir rehberdir. Bu sebeple evrensel olarak gönderilmiş bir peygamberin topluma, aileye ve kadına büyük bir değer attığı de gözler önüne serilmiştir. Öte yandan hadislerde de ailenin kurulmasını sağlayan evlilik fazlasıyla bahsedilmiştir. Hadislerin insanlığa tavsiye olarak sunduğu evlilik olgusu bazen her iki tarafın istediği gibi gitmemekte ve boşanma ile neticelenmektedir. Bundan dolayı boşanma sonrasında karı koca için bazı sonuçlar gündeme gelmektedir. Bunlardan birisi de iddet kavramıdır.

Hz. Peygamber'in bazı hadislerinde iddetten bahsedilmektedir. Kocasını vefat etmiş kadının iddetiyle ilgili şöyle bir hadis nakledilmektedir:

Abdurrahman bin Avf (r.a)'ın oğlu Ebu Seleme şöyle dedi: “Ebu Hüreyre (r.a) Abdullah ibni Abbas (r.a)'nın yanında oturuyor iken ona bir adam geldi. O kişi Abdullah ibni Abbas (r.a)'ya: Kocasının ölümünden kırk gün sonra doğuran kadın hakkında bana fetva ver, dedi. Abdullah ibni Abbas (r.a): Bu kadının iddeti iki iddetin en uzun olanıdır, dedi. Ebu Seleme ben Talak Suresi 4. ayetini okudum:“...Hamile olanların iddetleri yüklerini bırakmalarına kadardır...”¹⁷

Diğer bir hadiste de Ebu Hüreyre (r.a)'den şöyle nakledilmektedir:

“Ben de kardeşimin oğlu yani Ebu Seleme (r.a) ile beraberim dedi. Abdullah bin Abbas (r.a) uşağı Kureyb'i, Ümmü Seleme (r.a)'ya gönderdi. Ümmü Seleme (r.a) şöyle dedi: Sübey'a el-Eslemiyeye (r.a) gebe iken kocası öldürüldü ve Sübey'a (r.a) kocasının ölümünden sonra kırkıncı gecede doğurdu. Müteakiben kendisiyle evlenilmek üzere talip olundu. Rasulullah (s.a.s)'de nikâh ettirdi. Ebu Senabil bin Ba'kek (r.a)'da onu isteyenler arasında idi.”¹⁸

¹³ Talak 65/6.

¹⁴ Talak 65/1.

¹⁵ Bakara 2/234.

¹⁶ Dokuz (2022: 181)

¹⁷ El-Askalani (1402: 56)

¹⁸ El-Askalani (1402: 57)

Abdullah ibni Abbas (r.a) burada, iki iddetin en uzununu derken, Bakara Suresi'ndeki 234. Ayeti kastediyor: “İçinizden ölenlerin, geriye bıraktığı eşleri, dört ay on gün (bekleyip) kendilerini gözetlerler...”¹⁹

Zeyneb binti Ka'b bin Ucrete (r.a) şöyle dedi: Füreyy'a binti Malik bin Sinan, bu kadın Ebu Said el-Hudri'nin kız kardeşidir. Zeyneb (r.a) dedi ki: Füreyy'a, Rasulallah (s.a.s)'e geldi ve Beni Hudre'de bulunan ailesinin yanına dönmek istediğini soruyordu. Kocasını kaçan kölelerini aramak için peşlerine çıktı. Kadum'un uç tarafına vardığında onlara yetiştiğinde köleleri onu öldürdüler. Füreyy'a (r.a), Rasulallah (s.a.s)'e: Kocam sahip olduğu bir meskende bırakmadı bana nafaka da bırakmadı bu sebeple Beni Hudre'de bulunan ailemin yanına dönmek istediğimi sordum, dedi. Rasulallah (s.a.s) şöyle buyurdu: “Evet.” Füreyy'a (r.a): Dönüp gittim hücremine varmıştım ki Rasulallah (s.a.s) bana seslendi yahut emretti de başkası bana onun için seslendi, dedi. Rasulallah (s.a.s) bana şöyle buyurdu: “Nasıl demiştin?” Ben de kocam hakkında ona zikrettiğim kıssayı tekrar ettim. Bunun üzerine Rasulallah (s.a.s) şöyle buyurdu: “Kitaptaki iddet süresi tamamlanana kadar kocanın evinde kal!” Füreyy'a (r.a): Kocamın evinde dört ay on gün iddet bekledim. Sonra Osman bin Affan (r.a), bana haber gönderip bu kocasını ölüp hamile olmayan kadının iddet hükmünü sordu. Ben de benimle ilgili hükmü ona haber verdim. Buna müteakiben Osman (r.a) bu hükmü ittibâ edip onunla hükmetti, dedi.”²⁰

İddetle ilgili farklı bir hadis ise şöyledir:

Zeyneb (r.a) şöyle dedi: Annem, Ümmü Seleme (r.a)'dan şöyle derken işittim: Bir kadın, Rasulallah (s.a.s)'e geldi ve: Ya Rasulallah! Kızımın kocası vefat etti. Şimdi ise gözleri rahatsızlandı. Onun gözlerine sürme çekebilir miyim? dedi. Rasulallah (s.a.s) şöyle buyurdu: “Hayır!” Kadın iki yahut üç kere bu isteğini tekrarladı. Her defasında Rasulallah (s.a.s) şöyle buyurdu: “Hayır! Kocasını ölen kadının iddeti dört ay on gündür! Cahiliye vaktinde sizden biriniz bir sene bekledikten sonra senenin başına geldiğinde bir deve tezeği atardı ve yastan çıkardı!”²¹

Yukarıda bahsi geçen hadislerle iddet olarak beklenilmesi gereken süre, iddet aşamasında karı ve kocanın dikkat etmesi gereken durumlar açıklanmaya çalışılmıştır. Ayrıca hadislerde iddetin gerekliliğinden ve iddetin sosyal hayatta edindiği yeri ve öneminden bahsedilmiştir.

5. İDDETİN HÜKMÜ

İslam aile hukuku, evlilik sona ermesiyle birlikte tarafların uyması gereken bazı kuralları koymuştur. Bu hukuk sistemi boşanmış veya kocasını ölmüş kadının beklemesi gereken süreyi iddet kavramı ile ifade etmektedir. Bundan dolayı iddet için boşanmanın durumuna göre farklı kuralların uygulanması söz konusudur.

İslam aile hukukunda boşanmış bireyler için iddet, bir sorumluluk olarak kabul edilmektedir. İslam aile hukuku literatüründe iddetin hükmü farz olarak karşılık bulurken vücut kavramıyla ifade edilmektedir.²² Kitap, sünnet ve icma, vücut kavramının bir delili olarak kabul edilmektedir. Bir ayette: “İçinizden ölenlerin geride bıraktıkları eşleri, kendi kendilerine dört ay on gün (iddet) beklerler...”²³ buyrulur iddet beklemenin vacip bir eylem olduğuna işaret etmektedir.

İddetin hadislerdeki delilini Hz. Peygamberin şu hadisi ile ifade edebiliriz: *Allah'a ve ahiret gününe inanarak bir kadın için ölmüş olan herhangi bir kimse için üç günden fazla yas tutması helal değildir. Ancak koca bundan müstesnadır; onun için dört ay on gün yas tutar (ve iddet bekler).*²⁴ şeklinde iddet kavramının sünnette nasıl bir hükmü olduğunu gözler önüne serilmektedir.

Son olarak İslam hukuku kaynaklarında iddet beklemenin hükmü kitap, sünnet minvalinde zorunlu olmakla birlikte boşanma ve vefat iddeti gibi iddet çeşitleri hususunda İslam Hukuku alimleri çeşitli görüşler beyan etmişlerdir.

¹⁹ el- Askalani (1402: 57)

²⁰ Maliki (1402:87)

²¹ el- Askalani (1402: 5435)

²² İbn Kudame (1994: 299)

²³ Bakara 2/228.

²⁴ Buhari (1992: 186)

6. TÜRK MEDENİ KANUNU'NDA İDDET

Boşanma sonrasında boşanmış veya kocası vefat etmiş kadının belli bir müddet beklemesine İslam hukuku literatüründe iddet kavramının medeni hukuktaki karşılığı bekleme süresidir.²⁵ İslam ve Türk medeni hukukunda iddetin manası ve önemi açısından farklılık arz etmektedir. Bu farklılık durumu kaynak bakımından İslam hukukunda kitap, sünnet ve icma ile sabitken medeni hukukta bu kavram İsviçre Medeni Kanun'u kaynak olarak gösterilmektedir.²⁶

İslam hukukunda iddet olgusu hem bu dünya için hem de ahiret için pek çok öneme sahipken, medeni kanun ekseninde bekleme süresi sadece bu dünya için geçerliliği söz konusudur. İslam aile hukukunda iddet süresi farklılık gösterirken medeni hukukta bekleme süresi sabit olarak belirtilmektedir. Türk Medeni Kanunu'nda bekleme süresi üç yüz gün olarak belirlenmiştir.²⁷ Bu rakam kadının hamile olup olmadığının doktor raporuyla netliğe kavuşması için yeterli görülmüştür.

Türk Medeni Kanunu'nun 132. maddesinin 1. fıkrasında, "*Evlilik sona ermişse, kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak üç yüz gün geçmedikçe evlenemez.*" denilerek kadının bu iddet müddeti sonucunda tekrar bir evlilik yapmasının önu açıklanmaktadır. Böylelikle kadın hakkında eski evliliğine dair akıllarda oluşması muhtemel soruları yok etmektedir. Aslında bekleme süresi kadından doğacak çocukların soy karışıklığını sona erdirmek amacıyla yapılmış bir düzenlemedir. Yani buradaki amaç çocuğu her yönden korumaktır. Bunun yanı sıra medeni kanunda belirtilen bekleme süresi sadece kadınları kapsarken erkek için böyle bir durum söz konusu değildir.

Türk Medeni Kanunu'nun bekleme süresi ile ilgili düzenlemelerine Medeni Kanunu'nun 127, 132, 139, 140, 143. maddelerinde iddet müddetinin çeşitli yönleri detaylı şekilde yer verilerek konuya açıklık getirmektedir

7. İDDETİN SEBEPLERİ

Evliliği sona ermesiyle birlikte taraflar için bazı sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlar eşleri ve çocukları ilgilendirmektedir. Eşler açısından özellikle kadın açısından önem arz eden kavram iddettir. Biz bu başlıkta iddetin nedenlerinden bahsedeceğiz. Aslında iddet nedenlerinden maksat, iddeti gündeme getirecek durum ve etkenlerin oluşmasıdır. Bu durumların oluşması halinde hukuk nezdinde beklemek bir vazife olur; aksi durumda beklemeye gerek yoktur.

İddetin sebeplerinden birisi ölüm iddetidir. Kocası vefat eden kadın İslam hukuk sistemine göre dört ay on gün²⁸ beklemesi gerekmekte kadın hamile ise doğum ile birlikte iddet süresi sona erer. Öte yandan kadın eşinin yasını tutması ayrıca eşinin arkasından üzüntü içerisinde olması eşinin ölümüne olan saygısının ifadesidir. Böylelikle belirtilen iddet beklenilirse kadının hamile olup olmadığı hususu netleşir. Ayrıca kocası vefat eden için iddetin amacı, eşine olan vefa borcunu, eşine olan bağlılığını ve üzüntüsünü ortaya koymaktır. Kadının böylesi bir durumda iddet beklemesi dini, insani ve vicdani görevidir.

İddetin sebeplerinden ikincisi boşanma iddetidir. Boşanma olgusu hem erkek hem kadın açısından bazı sorumluluklar gerektirmektedir. Bunun yanı sıra iddetle ilgili ; "*Ey Peygamber! Kadınları boşayacağınızda onları iddetlerini gözeterek boşayın ve iddeti sayın...*"²⁹ buyrularak boşanmanın gerçekleşmesi halinde erkek için beklemesi gereken müddetin farz olduğuna işaret etmektedir. Boşanma şayet ric'i talak şeklinde gerçekleşmesi halinde boşayan kocaya boşadığı karısına pişman olup yeniden geri dönme durumu söz konusudur. Diğer taraftan bain talak sonucu üçten az boşama ile sonuçlanan boşamada her iki taraf için bir kez daha düşünerek son bir fırsat tanınmak istenmiştir. Bu fırsatla evliliğin tekrardan tazelenip devam etmesi amaçlanmaktadır.

İddetin üçüncü sebebi sahih halvetin yaşanılmasıdır. Evlilik sonrasında karı koca arasında cinsel birleşme olmasa dahi halvet durumunda iddet gerektiği gibi mehir de gerekmektedir. Sevban'dan nakledildiğine göre Hz. Peygamber(s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "*Kim bir kadının başörtüsünü kaldırır ve ona bakarsa, onunla zıfağa girmiş olsun veya olmasın, mehir vacip olur.*"³⁰ hadisiyle halvet gerçekleşmesi durumunda iddetin gerekliliği ifade edilmiştir.

²⁵ Türk Medeni Kanunu, (2001: 4721)

²⁶ Ülger, Nalbant (2022: 597,616).

²⁷ Ülger, Nalbant (2022: 597,616).

²⁸ Bakara 2/234.

²⁹ Talak 65/1.

³⁰ Beyhaki (1994: 256)

İddet nedenlerinden bir diğeri ise, şüphe ile cinsi münasebette bulunmaktır.³¹ Yabancı yani eşi olmayan bir kadınla (ki bu zinadır) bir erkeğin karısı olduğunu sanarak cinsel birleşimde bulunulması bu duruma bir örnek teşkil etmektedir. Böylesi şüphe yollu cinsel ilişki sonrasında da iddet gerekmektedir. Çünkü aynı normal evlilikte olduğu gibi bu durum gebelik nedeni olmakla beraber soyun devamı noktasında çelişkileri akıllara getirmektedir.³²

Sonuç itibariyle boşama neticesinde, mehrin tümünü gerektiren durumlarda ya da fesih yollu boşamada iddet söz konusudur.³³ Aksi halde mehrin tamamı ya da yarısı düşen boşanmalarda iddet gerekmez³⁴. İddete dair genel prensip bu yöndedir.

8. İDDETİN HİKMETLERİ

Evliliğin sona ermesinden sonra her iki taraf açısından insani ve hukuki bazı sonuçlar meydana gelmektedir. Bunlardan en önemlisi iddet beklemektir. Bu bağlamda boşanmadan sonra kadının hamile olup olmadığının anlaşılması ve Allah'ın emri ve rızasını kazanmak maksadıyla iddet beklemek bir insani ve vicdani bir görevdir. Eşlerin vefat, talak ve fesih yollu boşanma olsa dahi eşlerin karşılıklı saygı ve vefanın bir gereğidir. İddetin bir diğer hikmeti de evlilik müessesesinin kutsallığının ve değerinin anlaşılmasını sağlamaktır.

İddet kadının önceki eşinden gebe olup olmadığının belirlenmesi ve soya dair belirsizliklerin özüne geçilerek tedbir alınmak istenmiştir. Günümüzde kadının gebelik tespiti tıbben basit bir hadisedir.³⁵

Hayatın en önemli akitlerinden birisi de evliliğdir. Evlilik önemli bir olgu olduğundan evliliğin sona ermesi de bu oranda önemlidir. Bu sebeple evliliğin sona ermesinde iddet ritüeli kulluğun bir gereğidir.³⁶

İddet diğer taraftan bakıldığında bina talak ile her iki tarafa, ric'i talakta sadece kocaya son bir kez daha düşünme fırsatı sunmaktadır. Bazen fevri kararlar evliliği sebepsizce sonlandırmaktadır. Daha sonra bu karardan pişman olup evliliğe yeniden devam etme kararı alabiliyorlar.³⁷

İddet, kadın çevresinde bulunanların hakkında kötü düşüncelere ve dedikodulara konu olmaktadır. Bilindiği gibi günümüzde boşanan veya eşi ölen kadın hakkında istemli ya da istemsizce eleştiri ve ön yargılara maruz kalmaktadır.³⁸

İddetin bir diğer hikmeti de kadın psikolojik yönden toparlayarak yeni bir evliliğe hazır hale getirmektir. Üzerinde bulunan psikolojik baskı ortadan kalkması durumunda kadın daha sağlıklı ve yeni kararlar verebilecektir.³⁹

9. İDDETİN BAŞLANGIÇ ve BİTİŞ ZAMANLARI

Ayrılık sonrasında kadının yeni bir evliliğe başlaması için beklemesi gereken iddet süresinin ne zaman başlayıp ne zaman sona erdiğinin bilinmesi önem arz etmektedir. Bu belirtilen zaman dilimlerinin net olarak bilinmesi kadının yeni bir evlilik yapması, kocanın pişmanlık duyup da eski eşiyle tekrardan evlenmesi ve çocuğun soyunun belirlenmesi gibi konulardaki karışıklığını çözecektir.⁴⁰

9.1. İddetin Başlama Vakti

İslam hukukçuları iddetin başlama vakti olarak sahih evlilik, fasit evlilik ve akitsiz evlilikler minvalinde görüş beyan etmişlerdir. Şayet sahih evlilik sonrasında iddet, talak ve fesihten hemen sonra başlamaktadır. Bundan ötürü talak, fesih yollu boşamada ve kocanın ölümü gibi durumlardan birisiyle evlilik sona erdiği anda kadının beklemesi gereken süre olan iddet başlamaktadır. Ayrıca kadının evliliğinin sona erdiğini bilmesi gibi bir gereklilik söz konusu değildir.⁴¹

Evliliğin fasit olması halinde iddet, erkeğin eşinden ayrıldığı anda başlamaktadır. Bunun yanı sıra bu ayrılık, koca eşinden cinsel münasebeti terk ettiğinin net olması veya yargının karı kocayı birbirinden ayırma kararını vermesiyle ya da direkt kocanın ölümüyle olmaktadır. Diğer taraftan şüphe üzerine

³¹ Sibai (2000: 250)

³² Kasani (1997: 417)

³³ Döndüren (1995: 458)

³⁴ Döndüren (1995: 458)

³⁵ Durmuş (2006: 11)

³⁶ Durmuş (2006: 11)

³⁷ Durmuş (2006: 11)

³⁸ Durmuş (2006: 11)

³⁹ Durmuş (2006: 11)

⁴⁰ Karataş (2013: 173)

⁴¹ Karataş, (2013:173)

kurulan ilişki durumunda iddet, sebebin gerçekleşmesi yani şüpheyle cinsel birleşimin yaşanılması gerekmektedir.⁴²

9.2. İddetin Sona Ermesi

Evliliğin sonuçlarından biri olan iddetin başlangıç vakti olduğu gibi bitiş vakti de vardır. İddetin sona ermesi ya ikrar ya da eylemle gerçekleşir. İkrar, kur' ile iddet bekleyen kadının benzer kadınlardaki durumla paralel bir sürede iddetin bitmesini ifade eder. Ölüm ya da aylarla beklenen iddette, süreler net olduğundan iddetin sona ermesi konusunda herhangi bir tartışma söz konusu olmaz. Fakat kadın, hayız hali görenlerle ve fesihten dolayı iddet bekliyorsa duruma benzer kadınlarda iddetin sona ereceğini bildirirse sözü geçerli olur. Aksi halde benzerinde iddetin sona erdirmeyeceği bir sürede bildirirse sözü geçerli değildir. Çünkü bu konuda kadının sözüne itimat edilir. Yüce Allah “*Allah’a ve ahiret gününe inanıyorlarsa, Allah’ın kendi rahimlerinde yarattığını gizlemeleri onlara helal olmaz.*”⁴³ buyurarak kadın açısından emin olunmak istenmiştir. Eylemli ise iddetli kadının, benzer kadınlarda iddetin sona erdiği bir süre bittikten sonra farklı bir kocayla evlenmesi gibi bir durumdur.⁴⁴

10. SONUÇ

İddet, evlilik akdinin son bulmasıyla beraber kadının yeni bir evlilik yapabilmesi için beklemesi gereken süreyi ifade etmektedir. Bu süre evliliğin bitiş biçimine ve kadının bedensel durumuna göre çeşitlilik gösterir. İddet, boşanan taraflara boşandıktan sonraki süreçte belli yükümlülükler getirir. Tarafların boşandıktan sonraki teşebbüslerini kontrol altında tutar. İddet meselesiyle ilgili hükümler, hem ayetlerde hem hadislerde hem de mevcut modern hukukta bulunmaktadır. İddetin birçok amacı bulunmaktadır. Evlilik veya cinsel beraberlik yasağı ile neseplerin korunması, kırgınlıkların ve düşmanlıkların olmaması, evlilik kurumunun izzeti gibi birçok yararı vardır.

İddet olgusu, evliliğin sona ermesinden doğan neticelerden birisidir. Hukuk sistemleri bu olguyu çeşitli kaynaklar üzerinden inceleyerek hükümler koymuştur. Hem İslam hem de modern hukuk açısından toplumsal ve psikolojik bir hadise olan iddet kavramı, bireyleri her yönden muhafaza ettiğini açıkça ortaya koymaktadır. Ayrıca iddet ile çocuklarla ilgili nesebin kime ait olduğu konusu da çözüme kavuşarak kişilere yeni bir evlilik için önemli bir adım olarak görülmektedir. Sonuç olarak bu çalışmada İslam dininin ve modern hukukun en az evlilik müessesesi kadar evlilik sonrası hayata da ne derece önem verdiğini görmekteyiz.

KAYNAKÇA

Beyhaki, A.H. (1994). *Es-Sünenü'l Kebir*. Beyrut: Darü'l -Kütübü'l-İlmiyye.

Türk Medenî Kanunu (2001 8 Aralık). *Resmî Gazete* (Sayı: 24607) Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>.

el-Askalani, M.H. (1402). *Fethü'l- Bari Bi Şerhi Sahihi'l- Buhari*. Beyrut: Darü'n- Nefais.

Dokuz, C. (2022). *Kur'an Ekseninde Boşanma Ahlakı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

Öztürk, C. (2009). İddet. *TDV İslam Ansiklopedisi içinde* (c. 21, ss.466-470). İstanbul:TDV Yayınları.

Döndüren, H. (1991). *Delilleriyle İslam İlmihali*. Bursa: Erkam Yayınları.

Durmuş, Ü. (2006). *İslam Hukukunda İddet ve Hükümleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

en- Neseфі, Ö.M. (1995). *Tilbetü't-Talebe fi'l-İstılâhâti'l-Fıkhiyye*, Beyrut: Dâru'n-Nefâis.

Hatice, B.G. (2011). *İslam Hukukunda İddet Bekleyen Kadının Nafaka ve Süknâ Hakkı*. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Fatih, K. (2013). İslam hukukunda İddet. *Şirnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4(8), 163.

İbn Kudame, M. (1994). *Delilleriyle Hanbeli Fıkhi*. İstanbul: Polen Yayınları.

İbn Manzûr, (1414). *Lisânu'l- 'Arab*, Daru's-Sader: Beyrut.

⁴² Karataş, (2013:173)

⁴³ Bakara 2/228.

⁴⁴ Karataş, (2013:174)

- Kasani, E.M. (1997). *Bedaius Senai Fi Tertibiş Şerai*. Beyrut: Darü'l Hadis.
- er-Râzî, E.M. (1977). *Muhtâru 's-sihâh*. Beyrût: Mektebetü Lübnân.
- Es-Sibai, M. (2000). İddet. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde (c. 21, ss. 466-471). İstanbul.
- Ülger Nalbant, Ş. (2022). İslam Hukuku ve Türk Medeni Kanunda İddet. *Kocatepe İslami İlimler Dergisi*, 5(2), 597-616.
- Durmuş, Ü. (2006). *İslam Hukukunda İddet ve Hükümleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.